

LIBAR
MARKA MARULA SPLIĆANINA
U KOM SE UZDARŽI ISTORIJA SVETE UDOVICE
JUDIT
U VERSIH HARVACKI SLOŽENA,
KAKO ONA UBI VOJVODU OLOFERNA
PO SRIDU VOJSKE NJEGOVE
I OSLOBODI PUK IZRAELSKI
OD VELIKE POGIBILI

POČTOVANOMU U ISUKARSTU
POPU I PARMANCIRU SPLICKOMU
GOSPODINU DOM DUJMU BALISTRILIĆU,
KUMU SVOMU,
MARKO MARULIĆ
UMILJENO PRIPORUČEN'JE Z DVORNIM POKLONOM
MILO POSKITA¹

- 1 Sih dan svetih korizmenih, počtovani u Isukarstu gospodine i kume moj dragi dom Dujme, privraćajući ja pisma Staroga testamenta namirih se na historiju one počtene i svete udovice Judite i preohologa Oloferna, koga ona ubivši, oslobođi svu zemlju izraelsku jur od nadvele pogibili².
- 2 Tuj historiju čtući, ulize mi u pamet da ju stumačim našim jazikom, neka ju budu razumiti i oni ki nisu naučni knjige latinske aliti djačke. Da od te stvari hoteći Tvomu otačastvu, obojega jazika dobro umiču³, dar prikazati, odlučih naslidovati hitrost ditce one ki o mladom litu starijih svojih darijući, naranče nadiju mirisnimi zel'ji, mažuranom, rusmarinom, rutom; umitelno naprave dar svoj, da zločudo loveći povekše uzdarje. Ja put zločudi njih ne perim, da samo onogaj hitra kićen'ja, jer inoga uzdarja od Vas ne išćem nego ko sam vele od prī našao: ljubav pravu i svaršenu u Isukarstu, ku mi stanovito nosite veće ner sam dostojan, da koliko se pristoji pitomčini Vašoj ka svakomu prikloniti i prijaznivi. Tu poni hitrost, kako dim, naslidujući, usilovah se rečenu historiju tako napraviti kako bude nikimi izvanjskim urehami i uglajen'jem i ulizan'jem i razlicih masti čirsan'jem obnajena⁴; a to da ne rečete da Vam poklanjam onuje žita rukovet koju u Vaših knjigah polju nahodite. Zaisto je onaje rukovet, da mnozim cvitjem obkićena. Kada ju dobro razgledate, reći ćete: prominila je lice kakono voćina stabla premaliti, kada najveće veselo cvasti budu.

¹ skromno preporučenje (tj. skromno se preporučujući) s uljudnim naklonom odsrca daruje

² od opasnosti koja se već nadivila

³ vrlo vješt u oba jezika – tj. u talijanskom (*latinski*) i latinskom (*djački*)

⁴ nanošenjem različitih boja urešena

- 3 Evo bo historiju tuj svedoh u versih po običaju naših začinjavac i jošće po zakonu onih starih poet, kim nî zadovoljno počitati kako je dilo prošlo⁵, da mnoge načine obkladaju⁶ neka je vičnije onim ki budu čititi, naslidujući umitelnu sredbu⁷ raskošna kuhača ki na gospockoj tarpezi ne klade listo varene ali pečene jistvine, da k tomu pridaje sprana i paprana i inih tacih stvari da slaje bude onim ki su prišli blagovati. Ništar manje, da prem dar moj nî tolika dostojanstva, uzdan sam u Vašu dobrotu da ēete ga ljubeznivo prijati cića priproste pitomšćine i sartcene prijazni⁸ ka je od davna meju nami.
- 4 Eto k Vam gre Judita gospoja ma visoko počtovana, more biti ne s manjom urehom nego kada se ukaza Olofernu, ne da Vas kako i njega tim prihini, da prija⁹ pokripi u uzdaržan'ju svete čistoće, prid oči Vaše ponesši i postavivši sve lipote, krasosti, kriposti, dike i slave svoje, kimi se je urešila vele plemenite i gizdavije nego keno se reše svilom, zlatom i biserom; a znajući da će moći tako počteno pribivati pod strihom Vašom kako je nigda pribivala u Betuliji pod svojom. Kada se budete s njom pitomo razgovarati, daržu da ju ēete pohvaliti ne manje ner veli pop Elijakim, ki od Jerozolime dojde sa svimi leviti u Betuliju vidi ju, čuvši sartca sminost, dila hrabrost i čudnovatu svetinju života nje¹⁰. S toga joj dâ hvale izvarsne, časti dostojarne, uzvišen'je visoko i poljubljen'je čisto, duhovno, pobožno, nijednom trohom nedostojna poželin'ja ockvarenje-no, kako se svetim pristoji i slugam Božjim podoba. I Vi poni dvorno ju primite, dobrovoljno nastanite¹¹, i ku vazda hvalite dilom, tu pohvalite i ustmi, jer je naučna hvaljena biti, navlastito od svetoga reda Vašega popovskoga. Nju primite, a meni zapovite: zapovidem Vašim služba ma vazda je pripravna da izvarši ča budete veliti, koliko joj bude uzmožno. Mir i milost Gospodina našega Isukarsta budi vazda s Vami. Amen.
- 5 Od rojen'ja Isukarstova u püti godišće parvo nakon tisuća i pet sat, na dvadeset i dva dñi miseca aprila. U Splitu gradu.

⁵ kojima nije dovoljno (tj. koji se ne zadovoljavaju time) da ispri povjede kako se događaj zbio

⁶ nego mnoge postupke upotrebljavaju

⁷ oponašajući vješt raspored

⁸ zbog iskrene ljubaznosti i sračna priateljstva

⁹ nego radije

¹⁰ čudesnu svetost njezina života

¹¹ drage volje primite na stan

ISTORIJA SVA NA KRATKO KA SE UZDARŽI U OVIH KNJIGAH

- 1 Nabukodonozor, kralj od Babilonije i od Asirije, daržeći tad grad Ninive, pobi Arfaksata, kralja od Medi, kon rike Eufrata. Posla k mejašnikom svojim da se podlože njemu. Podložit se ne htiše. Odpravi s vojskom svoga vojvodu Oloferna ki, kuda projde, sve obuja. Pride napokon u zemlju izraelsku; bî velik strah po svoj zemlji; u Jerozolim činiše mnoga ponižen'ja i posvetilišća Bogu se priporučujući.
- 2 On podstupi Betuliju, odvrati vodu ka u grad teciše, zdence pridgradske čini čuvati. Akiora, vojvodu svoga od Amoniti, jer reče da neće moći Židove sjevati ako ne budu zgrišili Bogu svomu, vezana čini popeljati i pridati Betulijanom, obitući se zajedno s njimi ga zgubiti. Nesta vode u gradu, htihu se pridati. Ozija, knez od grada, moli jih da bi još čekali pet dan pomoći Božje. Judita, udovica sveta i plemenita, kara jih da bihu Bogu roke postavili. Sama onuj noć moli se Bogu, ureši se, pojde s rabom svojom Abrrom ka Olofernui nakon četvartoga dne, kad on pijan zaspa, odkla mu glavu nožem njegovim, stavi ju na grad, vojske se pristašiše; grajane ih tiraše, biše, odriše, bogati se vratiše. To videći Akior, prija viru njih i pribiva s njimi u Betuliju. Od Jerozolime dojde veli pop Elijakim sa svimi popi Juditu viditi; Boga slaviše, nju hvališe.
- 3 Ona svojimi pojde u Jerozolim, pokloniše se u tempal, dare prikazaše i tuj se tri misece veselivši domom se varnuše. Judita posli parvoga muža Manasesa drugoga ne poja. Živi sto i pet lit. Leže u grob muža svoga, sedam dan ju puk sitova. Za nje života ne očutiše nevolje rati nika¹². Dan dobitja nje¹³ svako godišće bî baržen i čtovan od svega puka izraelskoga, dokla tarpiše u stan'ju svomu. Na svem vazda Bogu hvala. Amen.

¹² nevolje nikakva rata

¹³ dan njezine pobjede

ČA SE U KOM LIBRU UZDARŽI

- 1 Parvo libro. Nabukodonozor dobivši Arfaksata, posla Oloferna s vojskom primati daržave, hoteći da gospoduje svim svitom.
- 2 Drugo libro. Kuda Olofernes projde s vojskom, kih poda se podbi¹⁴; pride u Gabu; bî strah u Jerozolim. Pozlobiše Akiora veziri jer istinu govori od naro- da jerozolimskoga.
- 3 Treto libro. Oloferne Akiora vezana zagna u Betuliju hoteći ga zajedno z gra- jani pogubiti kad jih prime. Ozija zva Akiora i popove na večeru. Oloferne podsede Betuliju, bî u grad žaja, do pet dan se hotihu pridati. Judita jih kara.
- 4 Četvarto libro. Judita s Abrom pojde van grada; Bog joj prida liposti, budi da vele lipa biše. Oloferne, vidiv ju, za njom se zamami.
- 5 Peto libro. Oloferne dvor svoj i Juditu zva na večeru. Pijan zaspa. Koliko je zlo žartje i opitje. Judita Olofernu odkla glavu i na grad postavi. Akior se obrati na viru i prebiva u Betuliju.
- 6 Šesto libro. Betulijani izidoše s oružjem. Vojske, vidiv Oloferna ubijena, jaše bižati; oni jih tiraše i z dobitjem se varnuše¹⁵. Elijakim, pop veli, s popi pride vidić Juditu. Ona svojimi pojde u Jerozolim; u tempal se poklonivši, s vesel'jem se varnu. Živi lit sto i pet. Puk ju sedam dan plaka. Dan dobitja čtovaše. Amen.

¹⁴ koga sebi pokori

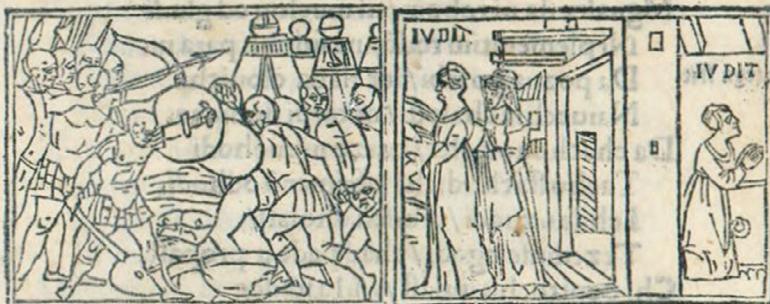
¹⁵ s pobjedom se vratiše

Počtouanomu u Isucharstu popu i parmanziru
splizchomu gospodinu dō Dujmu Balistrilichiu chu
mu suomu Marco Marulich humigleno priporucēie
zduornim pochlonom milo poschita.

IH Dansetih chorizmenih/počtoua
ní u Isucharstu gospodine i chumé moi
dragí dom Duime/priuracha uchi ia pi
simi staroga testaméta namírlise na hi
storiu one počtene i sfete udouíze Iudí
te/i preohologa Olopherna/choga ona
ubiuscí oslobođi ſtu zemglu/Israelschu iur od nadue
le pogibili.Tui historiuctuchi ulizemí u pamet daju
ſtumací nascí iazichó/necha/u budu razumití i oni
chi nisu naučni chgnige latinsche aliti diacche.Da od
te stuari hotechí tuomu otacastuu obojega iazicha
dobro umichu dar prichazati/odlucih naſlidouati hi
troſt dítce one chi omladó lítu starígh ſuogih dariu
chi naráce nadju mirisnimí zelgi/mazuranó/rusmari
nom/rutom/unitelno napraue dar ſſoi/da/zlochiudo
louechí pouechſce uzdarie.Ja put zlochiudi gnuh ne
perim/da ſamo onogai hítra chichéia.Ier inoga uzda
tia od uas neischem/nego chosam uele od pri naſcao/
glubau prauu i ſtarſcenu u Isucharſtuchumí ſtanu
uito hoſite uechie nersam doſtoia/da cholichose pri
ſtogi pitomſchiní uascoi cha ſſachomu prichloniti i
priazniu.Tu ponihitroſt(chachodim)naſliduiuchi
uſilouahſe recenu historiu tacho naprauiti /chachó
bude nichimí izuagnſchiní urehami/i uglaené/i uli
záiem/i razlichimasti círſanié obhaiena. ato da nere
cete dauam pochlagná.onuie zita ruchouet/choiu u
uascih chgnigah poglu nahodite.Zaſtoie onaieu
chouet/da množim cuitié obchichená,chadaiu dobro
rasgledate/rechichete promínilæ lice/chachono uo
a ii

Chgnige Marcha Marulichia splichiamna/achih
se uzdarzi Istoria od sfele Iudite u scest libri razdigle
na na slauu bozju pocignu.

Libro paruo.

DICHE Ter huaglenia/ pressetoj Iuditi
Smina gne stuoreia/ hochiu goueriti.
Zatochiu moliti/ Boze tuoia suitlost/

Nehtimi chratiti/ u tom punu milost.

Tis on chi da chripot/ sfachomu dilugne.

Igne chipu lipot/ spoeteniem cistigne.

Ti pon i sad mene/ tacho iur napraui.

Iazich da pomene/ ca misal pripraui.

Vdahn duh praua/ umni glubaf tuoia

Da sobo netraui/ uechie pamet moia.

Bludechi ozoia/ zdrubbo starih poet/

Boge etoua choia/ chimi suit bisce spet.

Da tis nadasse sset/ istinni Boze moi

Ti daies flatcho pet/ uernimsi ti pochoi

A ne schup trichrat troi/ diuiccha ochola/

Pridausci ios ubroi/ schitarom Apola.

Vzluigni od zlola/ glas moi chnebu gor/

Gdituog pri stola/ ctuiu ssetih zbori.

Dader utuem duori/ budeti usliscan

Do holizgouori/ od ludite pisan.

Poet poetese
zouu chipilis
verse.

Trichrat troi
deuet bisce bo
zic imetugni
mi Apollo sc
tarob chih po
ti prizinahu ne
pomoch datan
ali chantanta
gnih ueras;

KNJIGE MARKA MARULIĆA SPLIĆANINA
U KIH SE UZDARŽI
ISTORIJA OD SVETE JUDITE
U ŠEST LIBRI RAZDILJENA
NA SLAVU BOŽJU POČINJU

LIBRO PARVO

Dike ter hvaljen'ja presvetoj Juditi,
Smina nje stvoren'ja hoću govoriti;
Zato ču moliti, Bože, tvoju svitlost,
Ne htij mi kratiti u tom punu milost.
Ti s' on ki dâ kripost svakomu dilu nje
I nje kipu lipost s počten'jem čistinje¹⁶;
Ti poni sad mene tako jur napravi
Jazik da pomene ča misal pripravi.
Udahni¹⁷ duh pravi u mni ljubav tvoja,
Da sobom ne travi veće pamet moja,
Bludeći ozoja z družbom starih poet,*
Boge čtova koja, kimi svit biše spet.
Da ti s' nadasve svet, istinni Bože moj,
Ti daješ slatko pet, vernim si ti pokoj,
A ne skup trikrat troj divička okola,*
Pridavši još u broj s kitarom Apola.

^{11*} Poet. Poete se zovu ki pišu verse.

^{15*} Trikrat troj. Dever biše božic i meju njimi Apolo s kitarom, kih poeti prizivahu na pomoć datan'ja ali kantan'ja njih verasⁱ.

¹⁶ i njezinu tijelu ljepotu s poštenjem čistoće

¹⁷ neka udahne

i sastavljanja ili pjevanja njihovih (tj. svojih) stihova

Uzdvigni odzdola glas moj k nebu gori
Gdi tvoga pristola čtuju svetih zbori,
Da der u tvem dvori bude ti uslišan¹⁸
Dokol izgovori od Judite pisan. 20
Grad veli Egbatan sazida i sredi
Kralj hvale pohvatan Arfaksat od Medi;
Pokol jur pogledi da vlada narodom¹⁹
Preza svoje zledi kih podbi pod sobom,
Mnjaše da ni robom, ni moćju od ljudi²⁰, 25
Ni plemenim rodom na svit mu para nî;
Da pozna po sebi jer slava človika^{21,*}
Najveća ka se di, ne tarpi dovika,
Da kakono rika barzo mimohodi,
Tako svaka dika s vrimenom odhodi; 30
I ki se uzvodi u višu oholast,
Teže mu se zgodi kad pade u propast.
Ki ponu toku vlast i silu imiše,
Zgubi svoj glas i čast kada ga razbiše;
I ki ga dobiše, jure potomtoga, 35
Jer se oholiše, izgubiše mnoga.
Pored da je boga, Nabukodonozor
Mnjaše se dilj toga – nimaše bo razbor –
Jer skupiv mnogi zbor i polag Eufrata
Razvivši svoj šator, pobi Arfaksata. 40
S vesel'jem u vrata ninivska ulize
Goneći na jata sužnje u želize;
Malo jih ubiže, mnogo jih zagubi,
Napuni sve hiže blaga ko urubi.
Vitez poljubi, svakoga darova 45
Od koga nahoj bî hrabro da se arva²²;

^{27*} Slava segasvitnja.

¹⁸ da bio se čuo čak u tvojem dvoru

¹⁹ narodima

²⁰ smatraše da ni po robovima ni po moći nad ljudima

²¹ ali na sebi spozna da ljudska slava

²² za koga bi se našlo (utvrđilo) da se hrabro boraše

Paka barune zva, ter sede meu njimi,
 Otvoriv usta svâ, govorи prid svimi:^{*}

“Ja vami hrabrimi sve sebi podložih
 Ča godir očimi mojima obazrih;
 Slavan se učinih ter čtovan visoko,
 I glas dili mojih prostri se široko.

Sada jure, poko nitkore ne stoji
 U zemaljski oko²³ ki me se ne boji,
 Poslat ѡu da koji s nami mejaš ima
 Zapovidi moji podložan prijima.”

Ugodno bî svima, svi ga pohvališe,
 Razum, moć s ričima do neba uzniše;
 Posle odpraviše, ki naglo hodeći
 Mejaše objizdiše, gradove proseći²⁴,

Zapovid noseći Nabukdonozora,
 Gospotstvo hoteći vekšega prostora.
 Ni gradi ni hora ne pokloniše se,
 I s tim, kad bî zora, k kralju vratiše se.

On tomu čude se pomuča nikoko,

A paka sarde se jâ pritit žestoko
 Govoreći tako: da će svih zgubiti
 Ki ne htiše, kako on reče, učiniti.

I priča vapiti: “Poznati ćeš ča sam –

Toj će harlo biti – Karmeles i Libam,
 Cedar, pridavši k vam Damask s Cilicijom
 I svu riku Jordan sa svom Galilejom;

Jošće s Samarijom jerozolimski stan
 I s Etiopijom dobro će biti znan²⁵
 Ča more doma i van oblast i jakost ma,
 I koli sam silan s mojom daržavom ja!”

^{48*} Govori Nabukodonozor barunom svojim.

²³ u zemaljskom krugu (tj. na svijetu)

²⁴ zahtijevajući od gradova (da se pokore)

²⁵ dobro će upoznati

Zatim nimalo sta, priseže pristol'jem,
Ko se sve zlatom sja ter dragim kamen'jem
I svakim zlamen'jem kraljevske razblude,
Da to s ispunjen'jem skoro, skoro bude. 80
O, koliko blude ki kažu došasna²⁶,
Brez razbora sude kakono iza sna;
Človik bo to ne zna ako ne očituje
Njemu ki svaka zna i svud gospoduje.
Kralj tako jiduje, sunce svitla lica 85
Na zapad minuje, za more skri nica;*
Noć jure podtica da narod, živine,
Človik, zvir i ptica, pustiv teg, počine.
Sam ov do istine, pripun rogo bore,
Ležeć na perine, usnuti ne more. 90
Ojme, moj nebore! Gospodstvo ča t' prudi?
Ne bdi sad nitkore; tebe misal trudi.
Kakono kad bludi sobom simo-tamo*
Bisan pas meu ljudi, pojti ne umi kamo²⁷,
Ner se varti samo ter ujisti preži, 95
Onamo, ovamo, ciri se i reži,
Tako t' ov, ki leži misleći, sasvima
Ništare ne teži²⁸, a pokoja nima;
Glavom svuda kima i sobom privraća,
Posažmi očima²⁹, da san se odvraća, 100
Jere se navraća pečal ka ga karti,
Ter skupost pribaća sve hteći odarti:
Sve joj daj požarti ča želi od svita,*
Li neće do smarti nigdare bit sita.

^{86*} Učini se noć.

^{93*} Prilika.

^{103*} Skupost nigdar sita.

²⁶ o, koliko se varaju oni koji govore o budućnosti

²⁷ ne zna kamo bi krenuo

²⁸ baš ništa ne radi

²⁹ stišće oči

Još iz dna izvita ne biše sva zora,*	105
Ni rosa sa cvita opala, da gora Biljaše jur zgora visoko varhami, A struja od mora mišaše iskrami;	
Jure noć s tminami doli pošla biše, Da još dan s zrakami uzišal ne biše,	110
Kada se skupiše vićnici u komori, Jer jih kralj zoviše, kim tako govori: [*]	
“U svem mojem dvori sluge najverniji, I va svakom zbori u svem razumniji	
I meni miliji! Znajte da misal ma Vele me grize i ji dokla ne vidim ja	115
Da svaka mista ka na svit gospoduju Podložna budu i da sví mene usčtuju.	
Zato odlučuju sa svimi imit rat Ki se ne obituju poda mnom da će stat.	120
A parvo ču obujat daržave od onih Ki se ne htiše dat kakono ja hotih,	
Nere rugo i smih u takovoj stvari Činiše od mojih oni poklisari.”	
Slišavši to stari vitezi uistinu,	125
Kako kim se mari vuhlit gospodinu ³⁰ ,	
Svaki svû kapinu sa glave snimiše Ter pad na kolinu dvorno zahvališe: [*]	
“Hvala tebi”, riše, “kraljeva svitlosti,	
Da smo od najviše pri tebi milosti:	130
A twojoj jakosti jur se pristoji svom Prez svake pakosti obladati zemljom.	
Jer ki toko sobom grad more tvard biti, Ki ti s tvojom vojskom nećeš razoriti?	
Tko li će se mniti silan zadovolje,	135
Ki će s tobom smiti arvat se na polje?	

^{105*} Jâ zabiljivati zora.

^{112*} Kralj skupiv viće govori.

^{128*} Odgovor vićnikov.

³⁰ kao oni koji gledaju da polaskaju gospodaru

- Sada twoje volje stvoriti odluku,
 Kako ti znaš bolje, u tvoju je ruku;
 Drago će bit puku, vesel će bit rusag,
 Kad tebe uzvuku na svega svita sag³¹. 140
- Zatim će te tvoj trag vazda blagoslovit
 Da, rodivši se nag, tobom oblada svit³²;
 A glas će tvoj živit, svuda slavan hode,
 Dokol budu svitit zvizde, teći vode.”
- Tom hvalom uzhode, kralj veće uzbuba³³, 145
 Kako kad se svode vali gdi je struja;
 Ter hlepec na tuja lovišća vrić mriže,
 Kako ljuta guja gori glavu dviže.
- “Ki stojite niže, moga slugu verna
 Sad”, reče, “najbarže zovite Oloferna!” 150
 Kad dojde: “Biserna kruna mi s”, reče, “bil,*
 Strila zlatoperna, kud si godi hodil.
- Hrabro si se nosil u sve boje tvoje,
 Tiral si, jal, ubil protivnike moje.
 A sada ovo je stvar ku ti ja velim: 155
 Skup’ ljudi, tokoje sve ča je tribi njim³⁴,
- Obrativ putem tim, ka zapadu poj, 160
 Grade ter župe prim’ i čin’ da su moji.
 Da me se svak boji, svaki da me čtuje,
 Kako se dostoji, gdi godi me čuje³⁵.”
- On o tom duguje³⁶ po kraljevskoj župi,
 Hoteć da vojskuje, junake sakupi.
 Kad zbroji zastupi, piših jih biše tad,
 S kimi se uputi, sto dvadeset hil’jad.*

^{151*} Kralj govori Olofernua.

^{164*} Hil’jad je tisuća. Biše piših sto i dvadeset tisuć, konjikov dvanadeste tisuć.

³¹ kad tebe uzdignu na prijestolje čitava svijeta

³² ti zavlada svjetom

³³ tom se hvalom uznoseći, kralj postade još nadmeniji

³⁴ skupi ljudi i također sve što im je potrebno

³⁵ gdje god čuje za mene

³⁶ on na tome poradi

Mladi bihu, prez brad, jakosti najbolje,	165
Arvati svaki grad pripravni dovolje,	
Ali se na polje biti, protežući	
Lukove bivolje, mačima sikući.	
Još kino sidući na konjih vojuju,	
Dvanadest tisući biše jih po broju;	170
Ustežući voju jedino jižjahu ³⁷ ,	
Pripravni ka boju; konji jim arzahu,	
Bistro se metahu igraje nogami ³⁸ ,	
Nozdarvi harkahu mašući glavami.	
A oni strilami bihu opasani	175
Ter britci sabljami po sviti pisani.	
Gredihu šarani kako premaliti	
Široke tarzani gdi su svaki cviti.	
Na glavi priviti plavi tere beli	
I perja naditi stojahu fačeli.	180
Šćitke obeseli, kopja uzvartahu,	
Svi bihu veseli, talambas tučahu;	
Niki privartahu garlom začinjući,	
Niki popijahu kundir naginjući.	
Prid njimi jizdući vojvode s tumbatom,	185
Na njih se obzirući uzmitahu batom.	
Oružjem ter zlatom svaki se svitljaše,	
Pera jim za vratom vitar zavijaše.	
Prid svakim jahaše oprovda u krunicu ³⁹ ,	190
Pod krunom imaše na uho barnjicu;	
Zlat šćit i sulicu njegovu noseći,	
Na njoj korugvicu, bedeva vodeći.	
Tako ti hodeći varvljahu šerezi,	
Okolo jizdeći asirske hercezi,	
Bani tere knezi visoka plemena,	195
Sluge ter vitezi počtena imena.	

³⁷ zatežući uzde, zajedno jahahu³⁸ hitro zabacivahu noge, igrajući njima³⁹ naoružani momak s malom krunom (ili vjenčićem)

- Svega naparćena tuj kola škripahu,
Tuj noseć brimena kamil'je stupahu,
Tuj voli kasahu, tuj bravi potiču,
Pastiri zviždahu za njimi i viču. 200
- Ni šibi ni biču ne daju pokoja,
Goneći optiču, biše t' jim do znoja;
Mnoga bo ozoja ondi bihu tada,
Kim ne biše broja, kola tere stada.
- Za svom vojskom zada grediše Oloferne,* 205
Ki svimi oblada s junake nesmerne⁴⁰.
Svi sluge preverne okol njega bihu,
Luk, strile operne u ruci jimihi.
- A druзи gredihu mašući praćami,
Kamen'je berihu u krilo rukami; 210
Druzi šćipačami bihu se zavargli⁴¹,
A druzi sabljami ke bihu potargli.
- Suknje bihu svargli, župe pripasali,
Rukavce uzvargli, bičve podpasali;
Barže t' bi ticali skačući dubravom 215
Ner kad bi bigali jelini prid lavom.
- Njih ti z bedar stranom⁴² kolesa šćičahu,
Ka grede ravnninom konji potezahu;
Sprid i zad jahahu vitezi železni,
Kopja jim se sjahu i meči bodežni. 220
- Jaki, da utežni, pod njimi pastusi,
Pojt u boj užežni veće ner u gusi.
Uza nje konjusi sve piši potiču
Ter od cvitja busi za klobuk zatiču.
- Nici prid potiču, a nici skut prime⁴³ 225
Uz konj se pomiču, daržeć se za strime.

^{205*} Zastava Oloferna s svojim taborom.

⁴⁰ koji zapovijedaše svim oholim junacima

⁴¹ drugi se kopljima bijahu zametnuli (tj. bijahu ih prebacili preko ramena)

⁴² s bočne strane

⁴³ uhvativši (podignuvši) skut

A tuj ti meu svime, po sridi okola, Ki biše nad svime ⁴⁴ , sijaše na kola, Ka zgora i zdola sva bihu gvozdena, A s varha do pola po gvozdu zlaćena.	230
Kon njega usajena horugva čuhtaše Bila ter čarljena, zdaleč se vijaše. A on ti sijaše oholo, visoko,	
A sam pogledaše po vojsku široko; Karvavo mu oko, čarljen biše obraz,* Brada jur nikoko prosida, debel haz;	235
Počaše se i u mraz, toko biše pritol, Vas obal kako praz ki još nî strižen bil.	
A biše se povil svionim skenderom I gojtane pustil, kićene biserom.	240
Šapka staše s perom na glavi, doli pak Na bedrih sa srebrom sablja tere bičak.	
Gledaše ti ga svak; lipo ga odivaše Dolama, ke utak zlatom prosivaše.	
Oko njega staše dvakrat treti vezir,*	245
Meu njimi subaše, na svakomu pancir; Stahu kakono mir ki ščiti kaštila,	
Da u nj ne skoči zvir ni protivna sila.	
Toj kolo pritila živina vuciše, Uz ku druga, čila, naizmin grediše.	250
Taj ti črida biše od jakih bivoli, Vranih konji liše ter čarljenih voli.	
Zaduka za koli gredihu farizi,*	
A na njih do toli pokrovci grimizi, Uzde zlati frizi, zlaćena žvaoca,	255
Pisana po brizi zlatom sedaoaca ⁴⁵ ,	

^{235*} Kakov biše Oloferne.^{245*} Šest veziri i tokoj subaše staše oko njega na kolo.^{253*} Olofernji povodnici.⁴⁴ onaj koji bijaše nad svima (tj. Holoferno)⁴⁵ sedlašca po rubu urešena zlatom

Od zlata staoca sa strimi zlaćeni, Od hitra tkaoca popruzi šareni; A konji mašćeni po rep i po grivi, Samo tud čarljeni, inuda svi sivi.	260
Ne bihu predljivi, da bistra pogleda, Ne bihu sklitivi, da glumna ujeda ⁴⁶ . Motahu t' ureda skakćući nogami ⁴⁷ , Plešući poreda, zavarg se glacvami.	
Plaho ti bedrami pojdihu svartaje, Razmašuć parsami, stegna podžimaje, Svim se pojimaje ⁴⁸ , rekal bi lečahu, Tla ne doticaje, tako se dvizahu.	265
A na njih sijahu lovci ter ptičari, Na ruci jim stahu sokoli mitari; Harti ter ogari za njimi tičući, Kakono vahtari, laptahu sačući ⁴⁹ .	270
Prid kolom bijući bubenjahu nakari, Trumbite trubljući svirahu pifari. A niki u citari zvoneći pojaše, Kralji ter cesari hrabrost počitaše ⁵⁰ .	275
Tuj se razligaše sve polje z gorami, Rekal bi se oraše nebo sa zvizdami; S tacimi bukami levite dojdoše,* Kadno miri sami jerički padoše;	
Tacih uzpregnuše kon Sinajske gore* Kojino pojdoše Boga čut govore ⁵¹ ,	280

^{279*} Prilika. Jozue s vapnjem i s trumbitami leviti obajde grad Jeriko i miri od grada sami padoše.ⁱⁱ

^{281*} Prilika. Mojzes govoreći na gori z Bogom, puk se pristaši i odstupi od gore čuvši trublje i glas strašan Božji.ⁱⁱⁱ

⁴⁶ ne bijahu mlohavi, nego obijesna ujeda

47 brzo micahu nogama poskakujući

48 sasvim se propinjući

49 dahtahu tragajući

⁵⁰ kraljevā i carevā hrabrost hvaljahu

⁵¹ od takve (buke) ustuknuše kod Sinajske gore / oni koji podnoše čuti Boga kako govori

ii Usp. Iš 61-20

Usp. Jz 8,1 - Zs.

Kad nitkor ne more prez straha čekati, Grom s trubljom sa gore kad priča praskati.	
Da tko spovidati sva more čudesa?	285
Od konjske bahati zemlja se potresa, Ništar ne poresa, ni trava ni žito, Kuda vojska plesa, po sve ono lito.	
Tad lačan korito prasac ostavljaše, Zvire strahlivito bigat ne umijaše,	290
Na zemlji padaše ptica sa visine, Kad zavapijaše vojska iz dubine.*	
Od praha magline dvizahu se gori, Kakono oblačine kad marče po gori;	295
Seli tere dvori, poljem kada gode, U dne al' u zori, paljihu se hode.	
Nestaniše t' vode gdino postojahu, Zato vred na brode prid se popeljahu ⁵² ;	300
A kad se brojahu ⁵³ , sklopiv moste nika, Deset dan zbrojahu brodeć se prik rike.	
Tej sile tolike puni bihu luzi, Kakono njive ke pokriliše pruzi ^{54*}	
Kad egipski muži s kraljem ki biše kriv Ostaše u tuzi, osmi bič očutiv.	
Tko je toliko smiv ki bi jih dočekal, Al' nadaleč vidiv da se ne bi pripal?	305
Mnju, ti bi uzdarhtal despot, car i sultan, Tere bi pleća dal, meč ne podarvši van,	
Nit bi se oziral bižeći noć i dan.	

^{292*} Gdi je velika množ, kad zavapije, ptice ke nad njimi uzlete padu jer se rastupi ajer ter se ne moć budu uzdaržati^{iv}.

^{302*} Prilika. Pruzi su kobilice ke pokriše polje od Egipta, ne hteći Faraun pustiti puk Božji. I toj bî osmi bič, jer parvo toga dao im biše Bog inih nevolj kih bî u vseje deset.^v

⁵² zato odmah kretahu naprijed na gazove

⁵³ a kad prelažahu rijeku preko broda (tj. plitkoga mjesta, gaza)

⁵⁴ koje krilima prekriše skakavci

^{iv} jer se razmakne (razrijedi) zrak, pa se ne mogu održati (usp. Plutarh, *Tit Flaminin*, 10; *Pompej*, 25)

^v Usp. Izl 7,8–10,29.

Jacob van Swanenburg: *Opsada Betulije*,
ulje na platnu, oko 1615, Museum de Lakenhal, Leiden